Ч. 179 (10.856) Львів, субота 14 серпня 1926. Поштова оплата хаплачена готівкою. Рік XLIV.

ДІЛО

ВИХОДИТЬ ЩОДЕННО ПЕРЕДПОПУДНЕМ

РЕДАКЦІЯ І АДМІНІСТРАЦІЯ: Львів, Ринок ч. 10, II. пов. Конто почт. щадн. 143.322. Адреса для телеграм: „Діло", Львів. Гол. Редактор приймає від 11—12 год. передполудн. Рукописів не звертається.

ПЕРЕДПЛАТА: Місячно: в краю 4·50 зол. За границею: В Америці 1 долар, Франції, Голяндії, Бельгії 20 фр. фр., Італії 7·50 зл., Німеччині 7·50 зл., Швайцарії 5 шв. фр., Чехословаччині 30 ч. к., Румунії 150 лей, Болгарії 7·50 зл., Австрії 7·50 зл. — Зміна адреси 1 зол.

В справі оголошень звертатися до адміністрації. ЦІНА ОДНОГО ПРИМІРНИКА 20 сот.

Положення в СРСР.

Варшава, 12. серпня 1926.

На основі вісток з СРСР. політичні круги оцінюють тамошнє положення так: Хоча в СРСР. без сумніву відбувається еволюція в тоні комуністичної партії, то однаке нема тепер даних до того, щоб комуністичний устрій мав заломитися. Більшість під проводом Сталіна хоче опертися на селянській масі, коли міжтим Зіновєв заступає напрям комуністів ортодоксів, що опираються більше на міському пролетаріяті. Одночасно зазначується цікавий напрям серед молодих комуністичних діячів, між якими слабне рух інтернаціональний, а натомісць поширюється на трійочний російський напрям з антисемітськими тенденціями.

Не зважаючи на успокоюючий реферат Уншліхта, який він виголосив на поширеному засіданні політбюра, побоювання перед грядучими подіями серед правлячої більшости істнують дальше. Атмосфера піднесена головно ізза суперечних вісток з України. Зачувати, що навіть офіціяльні повідомлення, які приходять до ради народних комісарів, є з собою суперечні і не дають виразного образу ситуації, яка витворилася на полудні. Кажуть, що бунти на Правобережу, в яких крім відділів червоної армії брали участь і селянські маси, досі в цілости не зліквідовані.

Постанова відложити зїзд рад союзних держав і всесоюзної ради викликала гостре невдоволення. Найбільше невдоволені опозиційні групи. Представники опозиції хочуть вислати збірне письмо до президії політбюра, в якому вкажуть, що наслідком відложення зїзду буде дальше поширюватися фермент у партійних організаціях і поглиблюватися недовіря між більшістю і опозицією.

Німецька кабінетна рада.

Експозе мін. Штреземана.

Берлін, 12. серпня 1926.

Нині почалось засідання кабінетної ради, присвячене актуальним справам загранічної політики Німеччини.

Міністер Штреземан виголосив довше експозе на тему теперішнього міжнародного положення, займався справою зменшення окупаційних військ у Надренії і справою приступлення Німеччини до Союза Народів. Представниками Німеччини в комісії для реорганізації Союза Народів будуть німецький амбасадор у Парижі фон Геш і мін. директор Гаєс. Становище Німеччини до комісії не зміниться.

У справозданні, присвяченім засіданні ради міністрів, „Фос. Цтг." зазначує, що німецька делєгація не поїде до Женеви доти, поки не одержить офіціяльного повідомлення, що вибір самої лише Німеччини на постійне місце в Раді Союза Народів не підлягатиме сумнівові.

У внутрішньо-політичних справах рада міністрів займалася справою безробіття. Зате комуністичний „Вельт ам Абенд" довідується, що рада міністрів радила виключно над справами загр. політики, а саме над спробами німецько-французького зближення, піддержанням франка німецьким банком, вкінці над справою концесій, які Німеччина має дістати в заміну за приступлення до Союза Народів. На думку „В. ам Абенд" ріжниці в уряді щодо цих справ є дуже значні.

Спільна нота до Болгарії.

Софія, 12. серпня 1926.

Представники Югославії, Румунії та Греції вручили 11. серпня болгарському міністрові закордонних справ збірну ноту своїх урядів. Нота підкреслює бажання вдержати добрі взаємини з Болгарією, одначе рішучо звертає увагу болгарському урядові на діяльність революційних комітетів, які істнують під ріжними назвами. На думку інтервеніюючих урядів слід зробити конець шкідній діяльности тих комітетів. Длятого уряди ці домагаються: 1) щоби болгарський уряд поручив своїм граничним властям сповняти свої обовязки не лише згідно з вимогами добрих сусідських взаємин, але також згідно з приписами граничного регуляміну, 2) щоби болгарський уряд поробив строгі зарядження, аби перешкодити діяльности згаданих організацій.

Болгарський міністр закордонних справ заявив, що приймає ноту до відома і що відповість у відповіднім часі після закомунікування ноти урядові, який її перестудіює.

Концентрація військ на границі.

Софія, 12. серпня 1926.

Вручена мін. закорд. справ збірна нота Югославії, Румунії й Греції зробила в Софії добре враження. Цеже занепокоєння викликало домагання зліквідувати македонські організації і замітка, що нота є останньою пересторогою.

Часописи довідуються, що на границю вислано більші військові відділи, котрі мають заняти граничну полосу. Граничні станиці одержали строгий приказ, щоби нікому не позволяли переходити границі. Скликано на 12. ц. м. засідання ради міністрів.

Болгарський король у през. Масарика.

Братислава, 12. серпня 1926.

Болгарський король Борис, що приїхав до Піщан, відвідав свого батька Фердинанда. Опісля в Топольчанах відвідав през. Масарика. Кажуть, що відвідини у през. М. є політ. характеру, бо М. завізвав телеграфічно Бенеша. Розмова торкалась балканського конфлікту.

СРСР. і американські довги.

Відень, 12. серпня 1926.

„Н. Вр. Тблт." повідомляє з Нью-Йорку, що радянське неофіціяльне представництво в Вашінгтоні повідомило американський уряд, що СРСР. готов управильнити свої довги в Америці, коли супроти СРСР приміняться ті самі принципи, які примінено супроти инших задовжених держав. Часопис зазначує, що колиб управильнили справу довгів, відпаде одна з найважніших перешкод визнання СРСР. Злученими Державами.

Перед поліченням вугляної кризи в Англії.

Льондон, 12. серпня 1926.

Премієр Болдуін вернув сьогодня до Льондону, щоб відбути нараду з урядовою вугляною комісією. Є надія, що у висліді понеділкової наради делєгатів вуглекопів їх виконавчий комітет дістане повновласти на переведення переговорів з урядом і таким чином вугляна криза закінчилась би вже в найкоротшому часі.

Франція зменшить число окупаційних військ.

Париж, 12. серпня 1926.

„Матен" повідомляє, що Бріян заявив німецькому амбасадорові у відповіди на німецький меморіял, що Франція готова піти на руку німецьким бажанням щодо зменшення числа окупаційної залоги під умовою, що Німеччина перестане займатися протифранцуською пропагандою в Надренії і не буде переслідувати надренського населення, яке ставиться прихильно до Франції. Французькі залоги малиб бути зменшені на 10.000 людей до загального числа 50.000 вояків.

Чесько-польський ветеринарийний договір.

Прага, 12. серпня 1926.

Ветеринарийний чесько-польський договір у справі імпорту худоби з Польщі до Чехословаччини ратифікований. Передбачують, що договір увійде в життя 21. ц. м.

Редукції в П. К. О.

Варшава, 12. серпня 1926.

П. К. О. предложила міністерству скарбу виказ осіб, усунених з уряду від хвилі уступлення Ліндого до 10. ц. м. Виходить, що в тому часі усунено з уряду 95 осіб, в тім числі 15 осіб зі становищ управителів. 20 осіб зредуковано — як кажеться у виказі — ізза недостачі довіря властей до них. Все те люде на поважних становищах. Слід додати, що перенесення в стан спочинку не перериває дисциплінарних доходжень; в залежности від їх висліду емеритури дотичним особам або будуть відібрані, або дальше виплачувані.

Біржа.

Гроші.

Валютова біржа без зміни. Доляри в приватних оборотах слабі, при курсі 9·05, 9·04.

Збіжжа.

Положення на загал без зміни. Подача й дальше сильна, головнож у пшениці. За вимкою жита, котре вде, жується на дотеперішньому рівні, ціни для инших збіж знижкові. Тенденція збіжжева вдержується дальше. Настрій вижидаючий. Овес 23—24·50.

По старому, по давньому?

Львів, 13. серпня 1926.

В загальному вказали ми вже, наскільки дозволив нам пресовий прокуратор „уряду моральної санації", на морально руїнницьку шкільну політику та на імперативні обовязки санаторів. Радикально змінити страшний істнуючий стан в шкільництві, особливо на українській і білоруській території — це перше основне завдання уряду, що вивісив прапор моральної санації.

Якже сповнює те своє завдання уряд, як здійснює свій обовязок, що випливає як із субєктивної — так сказатиб — своєї натури, так і обєктивних вимог безкомпромісової хоч би примітивної справедливости? Міністер освіти проф. Суйковський був досі дуже скупий на слова. Він заявив, що поки що не ознайомлений зі справами, що не може нічого обіцяти, а на всякий випадок мусить цупко держатися законів проф. Ст. Грабського, ухвалених реакційною більшістю польського сойму. Нічого не обіцюючи, він всетаки обіцяв здержати „утраквізацію" тих кількох псевдо-українських середних шкіл, що ще блимають на оловяному небозводі нашого лихоліття. Він годиться теж, щоби всесвітня історія й географія були подавані у викладовій мові школи. Але мусить зберігти польський виклад у тзв. українських школах для таких предметів, як історія Польщі і відомости про сучасну Польщу; мусить зберігти теж польське урядування в українському шкільництві і то не лише в державному, але і в приватному, на який держава з грошей українських податників не дає ані одного сотика, не зважаючи на приняті нею обовязки трактатом про охорону нац. меншостей.

Теперішній міністер проф. Суйковський, коли ще не мріяв про те, що буде міністром і що нестиме на собі велику частину „морального" тягару республиканської Польщі, написав гарну книжку під написом: „Polska Niepodległa". Розглядаючи шкільництво в незалежній Польщі і важко нарікаючи на переслідування перед війною польського шкільництва царськими чиновниками, додає він таку характеристичну нотку, яку подаємо в оригіналі (стор. 205):

„Jak szczyt cynizmu rosyjskiego należy przytoczyć fakt, że w tych szkołach polskich, po*tajemnych* wszelkich praw pańsiwowych, cała geografja i historja musiały być wykładane po rosyjsku przez nauczycieli prawosławnych".

Отже те, що з польським шкільництвом робила царська Росія, називає проф. Суйковський „вершком цинізму". А як назве польський міністер освіти Суйковський те, що республикансько-демократична Польща виробляє з українським шкільництвом — і то після найбільшої в історії світа війни і після кровавої ратифікації права націй? А хібаж польські шкільні закони не є вірною, а може навіть переборщеною копією російського „вершка цинізму"?

В справі всенародного шкільництва і його повної девастації на українській території мін. Суйковський теж безрадно розвів руками. Мовляв, він і рад би був щось поправити, але... закони проф. Граб-

чимало праці, щоби їх розплутати.

— **Контрабанда.** У Львові відкрили цілий склад з крамом, що йшов контрабандою з чужини. Мав його Ізраіл Піпес при вул. Сикстуській 31., аматор шовків та мережок, до спілки з Вахтлєм. — Зате в Снятинщині у прикордоннім селі Залуче якась спілка з „необмеженою порукою“ пачкувала криштальну сахарину.

— **Свідчився циган своїми дітьми.** Варшавський соціялістичний „Роботнік“ передає в числі з 11-го п. м. інформації з С. Р. С. Р. починаючи так: „Львів, 10. серпня. „Ґазета Поранна“ приносить звістку з Москви“... Ці звістки йдуть так само з Москви, як усі світові сензації львівської преси йдуть з Мадриду, Венезуелі або Малайських островів. 100 процент з цих відомостей може замісць надпису таких славних міст над статтями мати один-одніський, але правдивий: „Відень“.

— **Пшибишевський у нужді.** Дуже характеристичний є приватний лист Пшибишевського, який з Закопаного дякує польському союзові в Шікаґо за 223 дол., присланих йому як гонорар за виставу його пєси, зорганізованої там артисткою Семашковою. Читаємо там: „Ніякий видавець нічого не купує, бо нічого не продає — і тому я попав у становище, з якого не мав ніякого виходу, а не можу собі уявити, що я зробив би, якби не ваша шляхетна ратункова акція... Нині, коли в Польщі дуже важко позичити 10 зол., трошки гроша, щоби можна підратувати сильно надшарпане здоровля...“ Так пише один з найбільших польських письменників, якого імя залишиться в історії польської літератури поруч Виспянського, Жеромського і Каспровича.

— **З історії Закарпаття.** Одержуємо таку новинку: Перед 70 роками дуже заваджало Мадярам і мадяронам, що в шляхоцькім дипльомі гр. Андрашія находиться таке чисто українське слово „Андраші де Красногорка“. Тому вони постановили змінити назву того села з „Красногорка“, — на „Крашнішора“. Село Красногорка (а тепер Крашнішора) находиться на Закарпаттю біля Солотвини і сусідує з селом Порогами по стороні Галичини. Наші земляки з Підкарпатської Руси повинні подбати, щоби чеський уряд привернув знов давну назву Красногорка.— Роман Заклинський.

— **Для риболовів.** Для всіх, що на вакаціях займаються відвічним спортом ловлі риб, цікавою буде звістка, що саме тепер в Англії та Америці відкрили один новий спосіб як приваблювати риби. До вудки причіпляють одчинену парасолю так, щоби вона відвернена могла плавати на воді. Парасоля кидає тінь, а відомо, що тінь, коли паде на воду притягає рибу. Коли парасоля не поможе нічого на риби, може придатись літникам на дощ.

Дописи.

Чортків. *(Виступ Наддніпрянського Хору).* Після місячного відпочинку в Заліщиках Наддніпрянський Хор розпочав своє нове турнє з концертами і дня 10. серпня виступив з концертом в Чорткові вже під управою нового диріґента п. Євсевського.

Дотеперішній диріґент п. Котко з хором розійшовся, про що вже була звістка в часописах і це вийде хорові мабуть на користь—дарма, що дотеперішні успіхи хору звязувано мимохіть з особою Котка. Відносини між хором і попереднім диріґентом були вже від давна негарні, бо Котко, використовуючи свою позицію диріґента та концесіонаря (на його імя була видана концесія на публичні виступи в Польщі) експльоатував своїх членів хору матеріяльно, а навіть вривався в сферу особистої свободи хористок. Про це все ходили між громадянством лише глухі вістки, котрі до преси не діставалися, щоб не шкодити самій організації і доброїй славі хору. Диктаторські претенсії п. Котка відбивалися також на репертуарі хору, бо п. Котко у своїй зарозумілости заповнював найрадше програму концертів дешево-ефектними творами в роді Давидова „У діброві“, своїх „Дзвонів“, Давидовського „Бандури“ або „Кобзи“, псевдо лисенківських збірок народніх пісень, то що. Останніми часами п. Котко не вчив навіть нових творів. Добре сталося, що хор вчас розійшовся з Котком і затримав організацію на дальше, котра має для нас безперечно культурно-виховуюче значіння, даючи зразок виконування народніх пісень та мистецьких творів вокальної музики.

Нова управа хору вже дала доказ належного розуміння виховної сторони хору, бо викинула з програми псевдо-мистецькі твори, обчислені на дешевий ефект, не дивлячись, чи вони публиці подобаються — стоючи на тім, що хор має плекати у широкої публики зрозуміння і вироблювати в неї мистецький смак. З мистецького боку хор через зміну диріґента не потерпів зовсім і до фахових рецензій львівських фахових критиків годі щось будь додати. З несп ваних в Чорткові річей — співали: Лисенка до слів Шевченка „Ой діброво темний гаю“, Степенка „Прометей“ та виїмок з опери: „Втоплена“ — „Туман хвилями лягає“. Композиція „Ой діброво, темний гаю“ є вельми невдячна—а проте хор вивів її бездоганно зі всіми динамічними і дикційними тонкостями, т. к., що викликав у публики захоплення і невмовкаючі оплески — ще один доказ на те, що публика розуміє і правдиво мистецькі твори, коли вони лише належито виконані.

Бажане було би, щоби хор придбав акомпаніятора і поширив свій репертуар творами наших новіших композиторів, котрих без акомпаніяменту годі співати. Наше громадянство, що славиться „співолюбивим“ повинно численною участю на виступах хору дати доказ своєї співолюбивости і дати хорові змогу перейти крізу, спричинену зміною диріґента та продовжати свою культурно виховуючу місію.

Прихильник хору.

Всячина.

Одна сільська карієра. Року 1925 помер у Канаді в Вінніпеґу Кирило Геник. Батько його яко бутний сільський шляхтич з Березова нижного, повіту Печеніжин, жадав від пароха тамошнього, Яніковського, щоби імя дитини при хрещенню було Кароль, але він записав в метрику Кирило. В Березові нижнім живе майже сама сільська шляхта, потомки Запорожців мабуть і батько Кирила будучи молодим і здоровим та власником около сто морґової посілости, був також війтом в громаді. Як війт, чуючи свою владу, держав цупко сільських пявок, шинкарів, щоби не розпиячували громадян. Та його сильна влада не сподобалася шинкарям, і коли він раз вступив до шинку і випив чарку горівки, упав трупом. Це ділялося коло року 1875, Потім прийшов в коломийськім суді карний процес за отроєння, проволікався довго, та як усі такі процеси за Австрії, скінчився нічим.

Кирило Геник одідичив по смерти батька дуже гарний масток і на нім господарував. Березів нижний має прегарне положення. Кирило був знайомий з Франком, та коли вязнений Австрією Франко опустив тюремні мури, то зараз запрошував його Кирило до себе в гості на відпочинок. Ще тоді належав Березів до коломийського староства. Але староста з Коломиї не давав Франкови спокою і він не міг посидіти на селі, та насолоджуватись ловлею пстругів у Геників млинівці. Коли тільки Франко появився в Березові нижнім, зараз шандар провадив його до Коломиї.

Кирило оженився з дочкою о. Ігнатія Цурковського. Вона радо приймала Франка, так, що Франко не потребував журитися харчами.

Але Кирило мав таку вдачу, що всяке заняття швидко навкучилося йому. Коли по двох літах господарка йому спритерділась, взявся до учительства і був дуже порядним учителем в своїм рідним селі.

Під впливом Франка разом зі своїми обома братами господарями, дбав про те, щоби вирвати нарід з рук від шинкарів і лихварів, займився торговлею, засновував крамниці. Так завдяки йому в короткім часі покрилися села Коломийщини досить густо склепами.

Довідавшись про нього дідич з Дулібів Ядльвапський, порадив йому перебрати місцеву коршму. Зразу йшло все гарно, але згодом і ця робота йому знудилась і він взяв собі до помочі якогось Кисілевського, котрий хитро і підступно запаскудив усе діло. Прийшло банкроцтво, а щоби ратуватися від ліцитації, відступив цілий інтерес славному Дудикевичови, котрий мав титул „російського амбасадора“, а той ужив його для пропаганди москвофільства. Пан Кирило відпочивши по праці, послухав свого тестя, що найліпшою річею було би стати священиком, а що мав лиш 5 клас гімназії укінчених, то почав учитися до матури і здав гімназійну матуру, а тоді пішов до кардинала Сильвестра просити приняти його до духовної семінарії, але кардинал відмовив з тої причини, що Кирило був жонатий. — Тоді Геник вступив до почтової служби, де побув майже два роки. Дуже втішився, коли зачалася з початком девятьдесятих років еміґраційна горячка до Канади. У Вінніпеґу треба було урядника, знаючого славянські мови до еміґраційного уряду. Там опинився пан Геник на становищі дорадника еміґрантам. Він інформував людей, до якої провінції мають їхати на осідок та корчувати ліси.

Коли Геник побув кілька літ у Канаді, то мав намір вертати до Галичини, тай уже наперед виправив свою жінку з дітьми, одначе довідався, що коломийський суд пошукує його стежними листами за злочин вербування селян до еміґрації; завернув жінку з дітьми назад до Канади й уже більше не рухався. В еміґраційнім уряді був 17 років, аж з почином світової війни мусів уступитися. Люде казали, що ще кілька літ перед смертю їздив до Тексас, щоби там уладити українську кольонію, і перенестися кольоністам з Канади в теплішу сторону, але там йому не сподобалося. Їздив також на Кубу у тій самій ціли. Коли повернув до Канади, то уже набавився в дорозі хороби серця й від тої хороби помер, проживши 67 років дуже неспокійного життя. Полишив вдовицю і шестеро дорослих дітей, одна донька віддана за Анґлійцем у Каліфорнії, инші в Канаді.

Оповістки.

Український Наддніпрянський хор під управою Петра Євсевського у складі 30 осіб виступає:
Субота 14. VIII. Гусятин.
Неділя 15. VIII. Копичинці. 193 5-?

Дрібні оголошення.

Оголошення.

За оголошення Редакція не відповідає.

За редакцію відповідає Василь Мудрий. Видає Видавнича Спілка „Діло“. З друкарні Видавничої Спілки „Діло“ Львів, Ринок ч. 10.

відношення. Коли взяти до уваги зріст заробітної плати на одну людину, то в жовтні 1924 р. вона досягала 1 крб. 69 коп. в середнім по всій промисловості, а в березні цього року — 2 крб. 38 коп. денно. В металічній промисловості — 1 крб. 87 коп. в жовтні, в березні — 2 крб. 78 коп., в текстильній промисловості — 1 крб. 40 коп.—2 крб. 01 коп., в хемічній промисловості — 1 крб. 40 коп.—2 карб. 40 коп. і т. д.

З усього сказаного ви бачите, як зросла заробітна плата робітників. Але тому, що Наркомторг кепсько працював, бо він недостатньо вгамовує приватний капітал, ці жертви промисловости не цілком відбилися на зрості бюджету робітника, бо через підвищування роздрібних цін, менша купівельна спроможність грошей, що їх промисловість давала робітникові. І тому, коли ви проглянете графіку, як зростала реальна заробітна плата, ви побачите, що в наслідок цих високих роздрібних цін, тоб-то в наслідок неналагодженности нашого торгу, реально заробітна плата за 5 місяців фактично трохи знизилася. Ось чому треба звернути увагу на зниження роздрібних цін. Та, коли ми вносимо пропозицію вгамувати приватний капітал, Наркомторг заперечує. Він боїться, щоб якось не порушити неп, щоб чого не попсувати. (Репліки Пятакова не чути).

Тов. Пятаков, коли хочете, я можу оголосити документи, хоч у мене й замало часу. Я знаю, виб цього не зробили. (Я. Смірнов: Він хитріший). Я знаю, що Наркомторг — це Каменев. Що він хитріший я знаю, а крім того тов. Каменев і туди і сюди. Коли зважити, як він працює, то він не працює так як слід, а і туди і сюди. В цім є його недостаток. Що ми пропонуємо проти приватника? Ми говоримо: щоб знизити роздрібні ціни нашого приватника, ми повинні дати йому товар тільки в пляновім порядку, тільки по договору: „не маєш права робити надвишки понад 20 проц." і ми подаємо до відома тов. Пятакова, що ще 10—15 проц. на приватника треба накинути на користь державі. Коли ми даємо йому на певну суму товарів, він повинен певний процент дати за те, що йому наш товар, державний товар, даємо. От запитайте Наркомторг, як він до цього ставиться? (Слів Пятакова не чути).

Нічого подібного! Чого він махає руками? Треба вміти вносити пропозиції, а не демагогувати. Ми подаємо до політбюра, ми подаємо до РПО цілком реальні й конкретні пропозиції. Хто їх відкинув? Ось, голова Наркомторгу! І вловодять вас, і вловодять без кінця. Що ми далі пропонуємо? Ми пропонуємо далі репресивні заходи проти спекулянтів. Тоді Наркомторг говорить: „Небезпечно неп касувати". Каменев: „Хто це?" Дзержинський: „Ваш заступник Фігатнер був при цих наших суперечках". Каменев: „А я був?" Дзержинський: „Що до вас, то я гадаю, що ви взагалі дуже часто не буваєте". Ворошилов: „Занятий літературною творчістю". Дзержинський: „Дозвольте мені кількома словами перейти до тої галузи, що т. Пятакову найбільш відома, і яку він, на жаль, так безбожно переплутав тут. Ви памятаєте, коли т. Каменев говорив про те, що ми в майбутнім році поширимося на 15—16 проц., то Пятаков сказав, що в галузі предметів широкого споживання тільки на 11 проц. Пятаков: „Це не вірно". Дзержинський: „А як ви сказали? Пятаков: „Відносно галузей промисловости, що працюють на широке споживання". Дзержинський: „Так. Я можу сказати, як ви сказали. Та ви заплуталися. На жаль, т. Пятаков пішов учора з нашого засідання президії, коли розглядали контрольні числа. Коли мене повідомили на засіданні президії учора ранком, що важка індустрія зростає на 24 проц., навіть на 25 проц., а легка усього тільки на 11 проц., — я сказав, що це явна недоладність. Коли зростає товарність селянського господарства, коли зростає заробітна плата, говорити, ніби ми можемо обмежитися лише 11 проц. збільшенням предметів широкого споживання, говорити при цьому, ніби ми ні одної копійки на довіз готових виробів зза кордону в нашій програмі не можемо дати, це значить пропонувати нездійсненну невірну програму, бо це значить знецінити наш червінець, значить знецінити заробітну плату. Тодіб всі робітники, що розробляли для тов. Пятакова це питання, сказали мені: не бійтеся, ми взяли підрозділи, взяли таку так звану важку індустрію. Що таке тяжка індустрія? Увесь металь, уся електротехніка, уся нафта, усе паливо — це важка індустрія, а решта, легка і тоді так звана легка індустрія і тяжка індустрія дають такий процент. Алеж ви знаєте, що металопромисловість працює на широкий ринок, випускає на широкий ринок сільсько-господарські машини. А керосин на село не йде? Що там промінням палять, чи що? А лямпочка електрична на село не йде? Я питаю. А як тоді буде? Мені відповіли, що коли взяти ці цифри, то буде такий зріст, що минулого року і наступного року процент взаємин буде той самий, тоб-то в однаковій мірі зростає внутрішня продукція лише для промисловости й транспорту та будівництва, і однаково для широкого ринку. Тому нехай вас не лякає ця цифра, тов. Каменев. Ми учора на засіданні президії виправили помилку тов. Пятакова і щодо иншого. Ви памятаєте, він тут виступав з промовою про те, щоб не скорочувати текстильщиків. А хто складав текстильну програму так, що треба було звільнити 49.000 робітників? — Програму складено за вказівками Пятакова".

Пятаков: „В мене директива була протилежна — не скорочувати". Дзержинський: „Бачите, ви керуєтеся соцзабезівським поглядом. Брати до роботи зайвих робітників і не звільняти їх. Ви є найбільший дезорганізатор промисловости. Я гадаю, що ми не можемо згодитися на те, щоб текстильщики і наші ткацькі варстати стояли без роботи за жахливого товарного голоду. Нам доведеться, тов. Пятаков, переглянути імпортну програму і купити за кордоном додатково міліон пудів бавовни". Пятаков: „Це я запропонував." Дзержинський: „Та нічого ви не казали. Досить було моєї присутности в президії, щоб виправити цю помилку, і ми її виправили (репліка Троцького не спіймалося). Звичайно, все добре походить тільки від того, хто з ним не погоджується. Тов. Пятаков говорить: Я зазначав нашу негосподарність, ті резерви, що є в нашій торговлі і в виробничім апараті, а тов. Пятаков все зазіхає на бюджет. Я питаю — чи треба армію скоротити? Армію скорочувати не можна, армію й видатки на неї треба тепер збільшити. (Голоси: правильно. Каменев: Військпромом? Що ви зробили з військпромом?).

Дзержинський: „Тов. Каменев, чи ви бачите, яка є ріжниця між мною і вами. Ви скрізь біду переносите на особу, що стоїть на чолі, а я цього не роблю. (Репліки Бакаєва — не чути). Будь ласка, тов. Бакаєв, роскажіть нам про ваше господарювання. Я на ваші дурнички не відповідаю. Мене на цю роботу призначив Центральний Комітет партії, і тому я ваші зауваження відкидаю. Щож ще скоротити в бюджеті? Видатки на освіту? Тов. Пятаков — може нам скаже, як наша промисловість задихається від недостачі культурности, від недостачі кваліфікації. Ми не можемо скорочувати цих видатків. Ми повинні, ми можемо скоротити чисто адміністративні видатки нашого апарату. І Рада Праці та Оборони ухвалила скорочення цих видатків на апарат. Тов. Пятаков далі говорить: на віщо це ви нас шарпаєте? Аджеж ви даєте кошти, так на віщож шарпати? Я цілком приєднуюся до голосу Пятакова. Дійсно, коли мало коштів, коли наші господарники заявляють прибільшені вимоги, коли коштів мало, то цеж справжня мука. Я запевняю: коли ми пішли шляхом індустріялізації, коли ми взяли теперішній темп, то це — неминуче. Та не треба тут ні прибільшувати, ні применшувати. Тов. Пятаков сказав, що ми вимагали в 3-ому кварталі, щоби від нас нічого не відбирали, і нам нічого не давали. Треба сказати, що ми вимагали не цього, вимагали збільшення на 81 мил. А Шейман, що там сидить, пропонував скоротити на 45 міл.. Кінець-кінцем, нам відмовили і згодилися на погляд Держбанку. Отже ви бачите, що саме всі ці дані і всі ці доводи, що їх наводила тут наша опозиція, збудовані не на фактичних даних, а на бажанні, за всяку ціну перешкодити творчій роботі політбюра й пленуму.

„Studium Ruthenum."

Чи справді „баламуцтва" „Діла"?

„Глос Правди", півофіціоз теперішнього польського уряду, опрокидує подану нами вістку про намір мін. Суйковського реалізувати нещасний проєкт проф. Ст. Ґрабського щодо заснування „Studium Ruthenum" в Кракові. „Глос Правди" коротко розправляється з цею вісткою словами: „Довідуємося, що та відомість є неправдива.

Зі свого боку мусимо зазначити, що подана нами вістка походить з джерела, до якого можна мати повне довіря. Зазначуємо теж, що використувані нами вістки з того самого джерела все були згідні з дійсністю. Можливо, що після „передчасного" оповіщення нами намірів міністерства освіти — раптом та вістка виявилася „неправдивою". Одначе таке негативне заперечення Глос-у Правди" ще нічого не говорить і фактично нічого не опрокидує. Далеко доцільнішим було би, колиб добре поінформований, з міністерськими кулісами щупко звязаний „Глос Правди" позитивно опрокинув нашу інформацію, подаючи, що думає робити, а радше, що робить з університетською справою мін. Суйковський. На жаль, під цим оглядом панує повна мовчанка, яка стверджує, що в найкращому випадку міністр освіти не здобудеться на ніякий крок, який ре-габілітував би честь польського народу, який реалізував би остаточно закон з 26. вересня 1922.

Тюремні таємниці.

Нова трагедія людини в поліційних арештах.

У львівських поліційних арештах сталася знов подія, що свідчить про нечувані відносини та страшні надужиття над вязнями. Читаючи ревеляції польської преси про трагедію молодої людини, банкового урядника і студента прав Венклера мимоволі здригаєшся.

Почалася історія від того, що нещасного покійника мав спровокувати у Шкоцькій каварні якийсь поліційний, умундурований „чин". Венклер сидів у товаристві женщини, а поліційник зачіпав женщину та заховувався визиваючо і провокаційно супроти неї і Венклера. Цей останній став в обороні женщини, та не зважаючи на його протест поліційний „чин" не залишив своєї роботи. Історія покінчилася на вулиці. Невідомий поліційний тип ужив шаблі, а Венклер у своїй обороні палиці. Та перший порадив собі скоро і на його свист збіглося кількох поліцаїв, що побили Венклера до непритомности вже на вулиці. Звідси опинилася жертва поліційної бучі в V. комісаріяті, а потім у II., а накінець в поліційних арештах. Там тримали Венклера 10 днів, наложили на нього кафтан безпеченства, та створили цілу теорію про божевілля своєї жертви. Жертва не витримала тортур і померла в шпиталі. На основі лікарських оглядин виявилося, що Венклер мав усі поломані ребра і щоку. Також на основі лікарсько-судової секції виявилося, що не був він божевільний. Це потвердила і родина покійного. Все те ревеляції польської преси, що нагло аж тепер почала бити в великий дзвін тривоги, та апелювати до всіх польських чинників, щоби вглянули в ту тюремну пропасть, щоби прослідили її тайники та покарали винних. Пізно, дуже пізно взялися сторожі польської публичної опінії за боротьбу зі злом, яке стало вже складовою частиною специфічно польського тюремництва. В польських тюрмах бють і знущаються над вязнями, особливо політичними і це стара правда. А Венклер, як подає одна з львівських брукових газет — мав бути навіть комуністом, хоч і не рахувався політичним вязнем.

Не від нині, а від перших днів істнування польських тюрем писала наша преса про всі страхіття, що діються в поліційних тюрмах і боролася з ними як могла. І тоді таж сама польська преса боронила завзято „гонору" поліційних чинників і поліційної тюрми. Скільки крику та шуму здіймала таж преса тоді, коли в тійже львівській політичній тюрмі скоїлася трагедія пок. О. Басарабової. Скільки білих плям носили сторінки нашої преси, скільки запіненої злоби і клевети виляли всі польські газети на память Покійної. Вони збезчещували Покійну як жінку, як Українку, як людину і т. д. Навіть маєстат смерти і трагедія тієї людини не погамували їхньої злоби та цинізму.

Нині сталося якось инакше. Та преса виповіла війну поліції, веде кампанію за поправу відносин (правда не вся, а переважно та, т. зв. жовта) за санацію, бо Венклер був Поляком. Минулі жертви її ні не болять ні не обходять, бо цеж не були Поляки. Це були виключно Українці, або инші не-Поляки. Але якщо такі і тим подібні факти діються нині в поліц. тюрмі, то в великій мірі це заслуга тої самої польської преси, що ідеалізувала поліцію, що брала її в оборону, що хвалила її навіть за те, що було нелюдське, некультурне і ганебне, а що її тільки деморалізувало. Овочі того тепер наглядні.

НОВИНКИ.

— **Конфіската.** Вчорашнє число нашого часопису сконфісковано за два місця вступної статті „Моральна санація" і за половину малого фейлєтону п. з. „Помилка чи привілей"?

— **Народній промисл на Міжнародній Ярмарці в Утрехті.** Краєвий Патронат рукоділля і дрібного промислу у Львові повідомляє нас, що розпочаті ним праці біля зорганізування збірної вистави галицького (в оригіналі ужито абсурдного прикметникового терміну: „малопольського") народньо мистецького промислу на Міжнародній Ярмарці в Утрехті (в Голяндії) в днях від 6. до 17. вересня ц. р. посуваються вперед, збуджуючи зацікавлення дотичних продукційних сфер. Ціла низка установ зголосила свою участь в збірній виставці. Польський консуль в Амстердамі обіцяв зробити відповідну рекляму. Справою занялося також міністерство закорд. справ у Варшаві та Тов. польської господарської експанзії, в звязку з чим 10. ц. м. виїхав до Варшави делеґат Патронату. Зголошення участи в збірній виставці приймає Патронат до 18. ц. м. — Поміщуючи це повідомлення Патронату, не можемо здержатися від деяких уваг. А саме дивним видається, що краєва автономічна установа постійно звертається до української преси й українських продуцентів народньо-мистецького промислу виключно в польській мові. Чи панове з Патронату думають, що вони поповняють великий „народовий" гріх, якщо будуть щонайменше чемними у відношенні до українських сторін. Друга справа — це та, що польські керманичі тих збірних вистав, як це напр. ділялося в Данцігу, горячково стараються затерти за кордоном признаки українського народнього мистецтва, зараховуючи все багатство народньої культури на конто Поляків. Українські продуценти повинні домагатися, щоби в збірній виставці українське народнє мистецтво (килими, вишивки, різьблені деревляні вироби то-що) мало окремий відділ, а не щоби українські витвори фіґурували під двоглядною назвою: „малопольського" рукоділля і дрібного промислу.

— **Красуха в школах.** Міський фізикат пояснює, що діти не є приневолені вписуючись до школи предкладати свідоцтво охоронного щіплення перед красухою (шарлятиною), одначе родичі в інтересі здоровля дітей повинні користати з нагоди, що таке щіплення переводять безплатно.

— **„Свій до свого"! в практиці.** Пишуть нам: В Болшівцях, рогатинського повіту, будують приходство. Болшовецький парох о. Сваричевський віддав це підприємство Жидові Кляйнові, який навіть не є будівничим, тільки власником складу дерева. Одночасно ходить чутка, що в тому самому окрузі инший священик збірається віддати будову приходства Полякам. Тільки подає наш інформатор. Колиб ця відомість відповідала дійсности, то справді була би вона свідоцтвом глибокого упадку і затрати інстинкту самозбереження та громадянської гідности. Чи навіть приходство мусить будувати Жид в хвилі, коли наші будівничі не мають просто за що зачіпитися? Ждемо вияснення, а радше заперечення не лише з боку о. Сваричевського, але й дотичної консисторії. В противному випадку будемо змушені докладніше занятися тією справою.

— **Редукція поліції,** про яку повідомляла польська преса у звязку з проєктом міністерства внутрішніх справ: завести ощадность та реоганізацію адміністрації — є лише проєктом. На кожний випадок вона торкатиметься тільки головної команди, а не всіх поліційних військових.

— **Катастрофи.** У Фаєрбах біля Штутґарту загорілись військові маґазини з невідомої причини. — На шляху Кельце-Ченстохова вилетів зі шин товаровий поїзд, по причині хибних сиґналів; кілька ваґонів поторощених і кілька робітників ранених. — У Девонпорт потонула англійська підводна лодка; спаслось тільки 5 моряків. — Недалеко Геліфексу розбився англійський корабель „Сільвія"; 36 моряків потонуло. — У Ризі, на залізничій стації, зударились два товарові поїзди; 6 ваґонів з польським вуглем поторощених на хамуз, решта розбиті. — У місті Броарлей (Анґлія) автобус наїхав на трамвай; 8 убитих, 8 важко ранених.

— **Львівські апаші.** Два львівські апаші, оба замарстинівські Евген Ткач і Казимір Брось є героями спільної траґедії, в якій Брось згинув учорашньої ночі від револьверової кулі Ткача. До цього признався сам Ткач, зголосившись з „оборонним" револьвером на поліції. Крім цього одного факту все инше є темне, мов минуле обох цих панків з „під темної звізди". Ткач недавно відсидів півторарічну вязницю за злочин насильства в парку Кілінського, а Брось свідомий вуличний розбишака нераз сидів на Кульпаркові як невідповідальний за свої божевільні вчинки. Ткач оповідає, що Брось вдерся нишком до нього вночі і в приступі божевілля хотів його застрілити. Тоді він у самообороні (маючи під подушкою на всякий випадок револьвер для оборони перед... власною жінкою, з якою мав гострі суперечки) застрілив Броса. Але подробиці тої нічної боротьби в кімнаті Ткача мають багато суперечностей, тому слідчий суддя та поліція матимуть

ського всьому на перепоні. З фальшуванням плебісциту і його вислідів він необзнайомлений. Зрештою, нехай родичі українських дітей вносять протести проти безправної переміни двох тисяч українських шкіл на польські, а він по можности буде їх полагоджувати. А ті протести мається вносити через ті самі чинники, філії „організацій народових" які є гробокопателями українського шкільництва.

Не хотілиб ми нікому закидати злої волі, не хотілиб говорити про згаданий проф. Суйковським „вершок цинізму", одначе ясно, що спрямування справи на затяжні бюрократичні шляхи має на меті її погребати і з лагідною, ніби то зустрічною усмішкою вдержати status quo в шкільництві на українських землях.

Очевидно, ця широсердечна ігноранція та „законність", якими заслонюється новий міністр освіти, не є для нас вистарчаючими. Що торкається тзв. шкільного плебісциту і його ходу, то про це він може довідатися з української преси, яка хіба є у варшавських міністерствах, далі з численних інтерпеляцій українських послів в соймі, а вкінці може поінформуватися у лідера невеличкої правительственної партії пос. Тугута, який тоді таксамо безрадно розводив руками, як тепер мін. Суйковський. Але пос. Тугут, як віцепремієр, заслонювався тоді своєю безсилістю перед Ст. Грабським і його реакційними товаришами. А проф. Суйковський, міністр пореволюційного уряду, заслонюється законами проф. Ст. Грабського і справу першорядної ваги, преважну життєву справу, яку слід негайно розвязати, справу основного чинника умової культури спрямовує на шлях бюрократичного балагану. Це тим більше дивно, що навіть сам Ст. Грабський не виявляв такої ніжности до свого законодавства, як це робить поступовець-демократ і ліберал проф. Суйковський. Мин. року вся преса трубіла, що проф. Грабський приїхавши до Львова, в короткій дорозі скреслив постанову куратора, якою він до вже перемінених на основі свого „widzimi się" українських шкіл на польські додав іще пару сотень.

Цікаво, що те, що міг зробити, не оглядаючись на інспекторську, кураторську й свою власну „законність", не може зробити міністр пореволюційного уряду.

Колиб мін. Суйковському справді лежало на серці добро школи — як чинника умової культури, колиб він руководився принціпами суспільної й національної справедливости, то він не вказував би нам тернистої й безвиглядної бюрократичної дороги. Бажаючи направити лихо, заподіяне українському народові, він постарався би негайно пізнати відносини в шкільництві з автопсії через довірених урядовців міністерства освіти і на місці, в короткій дорозі, вирішити справу згідно з бажаннями населення. Замісць того маємо намагання лишити все по старому, по давньому.

Ф. Ф.

На парляментарній арені.

З діяльности українських сенаторів.

1. В обороні української науки і літератури. Інтерпеляція сенаторів Українського Клюбу до міністра освіти в справі професора д-ра Иосифа Пеленського.

З нечуваною руїною українського народнього шкільництва, середнього і вищого, державного і приватного, з переміною кількох тисяч шкіл українських на польські школи—що на віки запише історія — вяжеться нерозлучно „утраквізація" на двомовні заведення українських гімназій, розпочата 1. вересня 1925 р. переміщуванням професорів, м. ин. проф. д-ра Иосифа Пеленського з І. української гімназії у Львові до польської в Теребовлі та заступлення його двома Поляками. Супроти цього зарядження звернувся був д-р Пеленський з прилюдним зажаленням до Академії Наук в Кракові (яка видала його книжку про Галич) і піддав критиці „найсвітліших умів Польщі" таку руїну старих осередків української науки і культури. Львівська Кураторія взяла назад своє зарядження, д-р Пеленський лишився у Львові і його приділено до IV. гімназії. На цьому був би і кінець, якби шкільна влада не доходила за причинами згаданого зажалення та не списувала протоколів, в яких д-р Пеленський, не почуваючися до ніякої вини ні покори, узасаднив свій крок мотивами особистими, національними і чисто людськими. Після цього протоколу перенесено його негайно (1. лютого 1926) до Ярослава і відібрано через те можливість праці наукової, про яку тут ходить. Була це кара за честь і етику.

Алеж ця кара обходить і дотикає не тільки проф. Пеленського, що відтоді оплачує два помешкання, вона дотикає також і весь загал і ту ширину науки, яка жде на його дальшу працю. Є у нього на варстаті у Львові цікава збірка матеріялів про стародавні памятки Галича, про деревляне мистецтво одиноке в Европі, яке вже пожерла війна, що очевидно годі обробити в рамах основної студії деінебудь поза Львовом. Як знаний учений і письменник габілітувався у Кракові, був консерватором історичних памяток Східної Галичини, опісля професором українського держ. університету в Київі та Камянці, а що служить тепер в гімназії, як багато инних українських вчених, то вина це тих, котрі зволікають з заснуванням українського університету. Чейже таким людям належиться перше місце в столиці краю, коли тимчасом тут в двайцять і кілька середньошкільних заведень у Львові і пятьсот посад, нема місця для д-ра Пеленського. Його пускають в поневірку, шлють на провінцію на моральну затрату. Є це якраз ті ганебні обставини, що характеризують доволі ясно наші національні відносини, бо демаскують польський уряд і всю польську культуру.

Чи відомо Вам, пане міністре про ті негідні переслідування? Ми домагаємося негайного відкликання проф. Пеленського до Львова та забезпечення його там перед дальшими несподіванками.

Інтерпелянти.

2. Проти переслідування українських культурно-освітних установ. Інтерпеляція М. Черкавського і тов. з Українського Клюбу до міністра внутр. справ у справі: 1) безправного припинення у виконуванні своїх функцій читальні „Просвіти" в Чижикові, львівського повіту; 2) в справі безправного розвязання комітету будови памятника полеглим у світовій війні героям у Чижикові, львівського воєвідства; 3) в справі негідного поступування коменданта станиці Граба в Гаях, львівського воєвідства, що нарушив обовязуючі законні приписи. Львівський староста розвязав читальню „Просвіти" в Чижикові за те, що на загальних зборах читальні дня 27. XII. 1925 рішено вибудувати памятник погибшим на світовій війні. На думку старости ця постанова виходить поза обсяг ділання читальні. Інтерпелянти домагаються скасування того безправного розпорядку старости, бо це не відповідає правді, щоби на загальних зборах 27. XII. 1925 р. засновано комітет будови памятника. Такий комітет повстав, але не на зборах і далеко пізніше. Збори ті мали характер товариських сходин і відбулися в домі читальні.

Староста розвязав також комітет і сконфіскував навіть проект моделю на памятник. Та цей розпорядок теж протизаконний, бо в Галичині на заснування комітету для будови памятника не треба ніякого дозволу влади. Інтерпелянти домагаються скасування і того розпорядку та потягнення до відповідальности коменданта поліційної станиці за переслідування українського населення в звязку з двома повищими рішеннями старости.

3. Проти денунціяцій „педагога". Інтерпеляція сен. М. Черкавського і тов. з Українського Клюбу до міністра освіти в справі негідного поступування учителя народньої школи в Горинці, кременецького повіту, Михайла Комарніцького. Цей учитель, замісць сповнити свої обовязки в школі, займається фальшивими денунціяціями на людей, що йому з ріжних причин не подобаються, і крім того поводиться брутально і не полюдськи з їхніми дітьми шкільного віку. Інтерпелянти домагаються усунення учителя Комарніцького зі становища управителя школи в Горинці.

З останньої промови Дзержинського.

(Докінчення.)

Товариші, коли запитують „хто кого", коли запитують „чиїм коштом", нехай дивиться наш Наркомторг, щоб багатіла потрібна нам людина, нехай з цього приводу не говорять, що село злагаті багатіє.

Каменев: Щоб Дзержинський не витрачав 45 міліонів карбованців даремно.

Дзержинський: На те, щоб Дзержинський не витрачав 45 міліонів карбованців даремно. Так. Так. Каменев: Ви 4 роки за Наркома, а я лише кілька місяців. Дзержинський: А ви будете 44 роки і ні до чого (сміх). Бо ви політиканствуєте, а не працюєте. І ви дуже добре знаєте, в чім полягає моя сила.

Я не зважаю на себе, тов. Каменев, ніколи, (голоси з місць: правильно). І тому ви тут мене любите, бо ви мені вірите. Я ніколи не буваю нещирим. Коли я бачу, що у нас нелади, я що сили кидаюсь на них. Мені самому тяжко впоратись. Тому я прошу вас допомогти мені, і я глибоко переконаний, що колиб Наркомторг був у тому самому комісаріяті, що й ми, ми далеко швидше посунули б справу зниження роздрібних цін та поліпшення апарату.

Ось Політбюро знає, переконане, що Наркомторг створено для оборони села. Як же для оборони селян? А хто проводить політику зниження цін? Хто говорить — не треба ціни підвищувати? На честь ВРНГ. слід сказати, що вона завжди переводила і на своїх плечах винесла директиву зниження цін. На честь її треба сказати, вона винесла цю директиву, і на честь тов. Пятакова, що він не перешкоджав вам переводити в життя цю директиву.

Коли говорити про нагромадження, — слід сказати, чиїм коштом воно стається. Тов. Каменев наводив цифри розподілу товарів між містом та селом — та забув він про одно: село було злидене, там було в значній мірі натуральне господарство, а тепер, товарність його зростає щодня, і тому спеціялізується робота, технічні культури ростуть що раз більше, все більше зростає і товарообмін міста з селом. Тому я скажу: країну треба індустріялізувати, а цього не буде, коли не діставатимемо в що-раз більшій мірі продуктів сільського господарства. Чому? Тому, що нам потрібно дістати з села сировину — нам потрібний хліб, нам потрібна шкіра, картопля, вовна, нам потрібна селянська сировина. Не можна індустріялізуватися, з острахом говорячи про добробут села. Я запитаю, що значить збагачення села рівняючи до того розвитку, що має наша промисловість у відношенні до задоволення потреб робітників. Увесь фонд заробітної плати в великій державній промисловості, тобто фонд, що охоплював не всіх робітників, а лише 1,420.000 осіб, в жовтні 1924 року, з 1-го квітня 1926 р. — 1,904.000 осіб, зріс від жовтня 1924 р. до квітня 1926 р. з 59.000 до 104.000 щомісячно, тобто майже вдвоє — як тут можна порівняти місто до села? Я просто не знаю як назвати таке спе-

Д-Р ЯРОСЛАВ ОЛЕСНИЦЬКИЙ.

Болюча справа.

Конґрес „International Law Association" і справа прав нац. меншостей.

Відень, 10. серпня 1926.

Дня 5. серпня почався тут конґрес International Law-Association, себ-то Товариства для плекання міжнародного права, який триватиме до 12. серпня ц. р. Засноване ще в році 1873 в Льондоні за почином американських та англійських юристів, розвинуло це товариство велику діяльність в области міжнародного права, дало почин до введення в життя ріжних законів з приватного міжнар. права, випрацювало багато проєктів з обсягу публичного міжнар. права і занялося його кодифікацією; словом товариство грає визначну ролю в загальнім розвитку міжнародного права. Його головою є льорд Філімор, визначний англійський юрист і політик. Філії товариства позасновувано в усіх майже культурних державах світа. Будучи від часу мого побуту в Льондоні членом головного Товариства, беру участь у сьогорічнім віденськім конґресі, що числить около 500 учасників. Програма конґресу, як кожного року, дуже багата, обіймаюча ріжнородні теми міжнарод. приватного права, а саме конкурсового, векслевого, охорони приватної власности; далі право повітряної плавби, соціяльного забезпечення і т. н. З публичного міжнародного права сьогорічний конґрес займається проєктом створення постійного міжнародного карного трибуналу для судження міжнародних провин; правом невтральности, кодифікацією міжнародного права а вкінці справою **міжнародної охорони прав меншостей.** Визначну участь у працях конґресу, які відбуваються в секціях, беруть крім Англійців німецькі вчені, з яких деякі, як нпр. президент державного суду (Reichsgericht) в Липську, д-р **Сімонс**, маючи провід нарад, визначається не тільки знаменитим та повним такту способом їх ведення, але також і знаменитим знанням мов, бо веде їх одночасно майже та з повною свободою і легкістю на мовах: англійській, німецькій і французькій. Для характеристики зміни відносин Англійців до Німців згадаю про такий інцидент. Один визначний англійський юрист, член палати льордів, промовляючи в справі створення карного трибуналу, зазначив, що після війни повторялися ріжні брехливі наклепи, про давних ворогів, яким одначе Англійці не вірять, а звертаючись з поклоном в сторону д-ра Сімонса сказав: „Ми знаємо, що є ще судді в Берліні та Липську".

З окрема хочу згадати обширніше про найцікавіше для нас питання, порушене на конґресі, а саме про справу охорони прав меншостей.

Як відомо, після закінчення світової війни, заключено цілу низку договорів з ріжними державами, якими забезпечено національним меншостям тих держав певні означені права, а радше їх мінімум, та одночасно поставлено їх виконання під гарантію Ліґи Націй. Рада Ліґи Націй опісля видала від себе, як також з доручення Ліґи окремі постанови і правила в справах, що торкаються прав меншостей, а зокрема в справі поступування щодо охорони тих прав. Докладно писав я про це в моїй розвідці „Права меншостей", виданій в р. 1923. Тут згадаю коротко, в який спосіб відбувається тепер поступування в цих справах перед Ліґою Націй. Коли Секретаріят Ліґи одержить жалобу в справі прав меншостей, то розсліджує її спершу сам: чи має вона приписані, потрібні вимоги (формальні). Коли так, то уділяється її заінтересованій державі. Коли ця держава піднесе заміти щодо самих формальних вимог жалоби, то ґенеральний секретар Ліґи Народів предкладає справу президентові Ради, який іменує ще двох членів Ради для розгляду справи, себ-то тзв. „Комітет Трьох". Коли жалоба має потрібні формальні вимоги, то інтересована держава повинна в речинці трьох тижнів повідомити Секретаріят, чи хоче дати своє вияснення щодо неї, чи ні. Коли так, то має це вияснення предложити в речинці двох місяців; цей речинець може бути на домагання даної держави ще і продовжений президентом Ради. Жалобу і вияснення слід доручити усім членам Ради Ліґи. Опісля „Комітет Трьох" розглядає справу і коли уважає це вказаним, предкладає її Раді, яка знову її розглядає та видає зарядження, які вважає відповідними. Рішення „Комітету Трьох" не виключує права кожного члена Ради предложити від себе дотичне подання до вирішення Раді. Коли справу предложено Раді чи то через „Комітет Трьох", чи через поодиноких членів Ради, то кожна ріжниця в погляді як щодо фактичної, так і правної квестії, що торкається прав меншостей, забезпечених договорами між інтересованою державою і якимнебудь членом Ради, має бути уважана спірним питанням по думці арт. 14 постанов Ліґи Націй та на бажання одного члена Ради має бути предложена до вирішення Міжнародньому Трибуналові Справедливости в Гаазі. Це вирішення є остаточне і безвідкличне. Ціла ця процедура є — очевидно — дуже скомплікована і тяжка. В практиці доля кожної жалоби залежить виключно від цього, чи яка держава, заступлена в Раді Ліґи, заступиться за неї та чи зажадає, щоби справу передати Міжнародньому Трибуналові. Дотепер така інтервенція була дуже рідкою, тому, що чужі держави, які є членами Ради, не мають ні інтересу, ні охоти вмішуватися в спори чужих держав (а нераз навіть з ними заприязнених) з їх власними горожанами. Тому члени Ради, бажаючи з політичних мотивів уникнути всякого конфлікту між членами Ліґи Націй, з правила обмежують свою інтервенцію тільки що найбільше до уділення приятельських рад або вказівок. З огляду на таку процедуру, на велике число внесених жалоб, тільки кілька мало якийнебудь успіх, а Міжнародній Трибунал в Гаазі тільки двократно був питаний про опінію в справі меншостей і то оба рази в справі Польщі; а саме раз в справі вивласнення бувших німецьких кольоністів, а другий, в справі горожанства Німців в Польщі. В обох випадках Трибунал вирішив на некористь Польщі.